

Šport brez dopinga

✍️ Nina Makuc

Šport je bil v vsej svoji zgodovini izpostavljen mnogim nevarnostim, med katerimi je uporaba prepovedanih snovi in postopkov (doping) tista, ki je v zadnjih letih predvsem zaradi ogrožanja zdravja športnikov, neetičnih principov športnega boja in zlorabe vrednot športnega duha pridobila pomembno mesto med športnimi in vladnimi organizacijami.

Vsak doping ogroža zdravje

Zal pa doping že dolgo ni več samo problem vrhunškega športa in vrhunskih športnikov, temveč postaja vse večja nevarnost za širšo populacijo, saj nevarno ogroža zdravje predvsem mlajših generacij, ki z njim želijo polepšati svoj izgled ali na lažji način doseči boljšo telesno zmogljivost in si s tem popraviti svojo samopodobo. Verjetno to s samim športom nima neposredne povezave, vendar poznavalci razmer opozarjajo na vedenjske vzorce staršev in njihovih otrok, ki potrjujejo tako imenovano 'dopinško miselnost', ko marsikateri starši svojega otroka ob prvi vročini ali udarcu pri igri potolažijo s tabletko ali čim podobnim.

Organiziran šport je v tem oziru bolj urejen, kajti njegova avtonomnost, predvsem pa mednarodna protidopinška pravila, ki jih oblikuje, usklajuje in spremlja Svetovna protidopinška agencija – WADA, področje dopinga kar se da natančno opredeljujejo. WADA, svetovni unikum, ki kot oseba zasebnega prava združuje

organizirano civilno športno sfero na eni strani in predstavnike vlad sveta na drugi strani, je ob svoji deseti obletnici realno ocenila velik napredek predvsem na področju usklajevanja protidopinških pravil. A hkrati dodaja, da brez sodelovanja s farmacevtsko industrijo ter represivnimi organi posameznih držav večjih rezultatov ni moč pričakovati. Boju proti dopingu ne stoji ob strani niti zapleten pravni sistem in samo odkrivanje dopinga, ki z razvojem novih tehnologij postaja za navadne zemljane v športnih sredinah vse bolj nedosegljiv.

Povsem nekaj drugega pa je področje športne rekreacije in različnih gibalnih aktivnosti. Njihova povezanost z vrhunskim športom je dokazana, saj mnogi še vedno sanjajo o svojih športnih idolih in se jim na nek način želijo približati ali se z njimi celo poistovetiti. Vendar na tem področju skoraj ni systemskega pristopa, ki bi

protidopinškim organizacijam omogočal nadzor nad uporabo dopinga. Ker gre za večplasten družbeni problem, bi morala družba s svojim aparatom odločneje posredovati. Žal je fenomen dopinga v civilni populaciji tudi metodološko slabo obdelan, raziskave so zelo redke, zato se večkrat pojavlja vprašanje, kje so vzroki uporabe dopinga v vsakodnevem življenju. Verjetno jih gre iskati v načinu življenja, prehranjevalnih navadah, vplivu okolja, preobremenjenosti, skratka v vseh pomanjkljivostih sodobne družbe. Pri tem ne gre spregledati velikega vpliva, ki ga tržna ekonomija spretno uporablja v profitno usmerjeni proizvodnji vseh vrst prehranskih dodatkov in njim podobnih snovi.

Preprečevanju dopinga v športu se je zavezala tudi Republika Slovenija, in sicer s podpisom Kopenhagenske deklaracije proti dopingu v športu (3. marca 2003) in z ratifikacijo Medna-

rodne konvencije proti uporabi nedovoljenih snovi v športu¹.

Olimpijski komite Slovenije - Združenje športnih zvez (OKS - ZŠZ) je 9. decembra 2003 sprejelo Svetovni protidopinški kodeks (Kodeks), ob ustanovitvi Slovenske antidoping organizacije (SLOADO) pa je Kodeks sprejela tudi SLOADO. Kodeks je temeljna in globalna listina, na kateri sloni svetovni program za preprečevanje dopinga v športu, s sprejemom pa sta se tako OKS - ZŠZ kot SLOADO zavezala k aktivnemu preprečevanju dopinga v športu v Republiki Sloveniji.

SLOADO si skupaj z nacionalnimi panožnimi športnimi zvezami (NPŠZ) prizadeva ščititi pravice športnikov za udejstvovanje v športu brez dopinga ter hkrati opozarja športnike na njihove dolžnosti. Pravice in dolžnosti športnikov predstavljajo osnovo dobrega izvajanja protidopinških programov, zato jim je treba posvetiti posebno pozornost. Poleg protidopinških organizacij so predvsem trenerji, drugo spremljevalno osebje športnikov in NPŠZ tisti, ki morajo poskrbeti za dobro informiranost športnikov. Le dobro sodelovanje med vsemi vpletenimi lahko prinese zelene rezultate.

Ko govorimo o boju proti dopingu, javnost to največkrat povezuje le s kontrolami dopinga. Vendar je boj proti dopingu veliko več kot le odvzem in analiza bioloških vzorcev športnikov. Seveda tudi v Sloveniji na leto odvezamo kar nekaj vzorcev, vendar so v program testiranja zaradi omejenih finančnih sredstev vključeni le najboljši slovenski športniki, mladi in rekreativni športniki pa se le redko srečajo s kontrolo dopinga. Temelj boja proti dopingu je in bo tudi v prihodnosti izobraževanje, informiranje in ozaveščanje športne in splošne javnosti o vseh pasteh, ki jih doping predstavlja, od zdravstvenih posledic do neetičnosti in kršitve 'fair play'.

Kaj pravzaprav je doping?

Doping opredeljujemo kot pojav ene ali več kršitev predpisov proti dopingu, ki jih določa Kodeks. Poleg prisotnosti in uporabe prepovedane

snovi in/ali postopka je doping tudi zavračanje dajanja vzorca, neposredovana prijava lokacije ali neuspešno testiranje (velja za športnike, ki so člani skupine za testiranje (RTP)), oviranje katerega koli dela postopka kontrole dopinga, dajanje, posest ali prekupevanje s prepovedanimi snovmi in/ali postopki, udeležba ali pomoč pri prikrivanju dopinga ter sodelovanje s spremljevalnim osebjem, ki je kršilo protidopinška pravila.

Nevarnosti dopinga

Uporaba prepovedanih snovi ali postopkov lahko vodi do resnih zdravstvenih posledic in celo smrti. Vsaka prepovedana snov ali postopek, ki sta vključena na listo prepovedanih snovi in postopkov, predstavlja tveganje in/ali imata stranske učinke. Nekatere prepovedane snovi se uporabljajo v terapevtske namene in se izdajajo le na recept. Snovi, ki jih jemljejo športniki, so mnogokrat proizvedene in se prodajajo na črnem trgu, zato je verjetnost, da vsebujejo nečistoče, velika. Take snovi lahko povzročijo hude zdravstvene probleme.²

Bi protidopinške vsebine morale biti del javnega izobraževanja?

Problemska analiza v javnem izobraževanju v Sloveniji kaže odsotnost protidopinških vsebin na vseh ravneh javnega izobraževanja. Na eni strani odsotnost protidopinških vsebin v srednjem šolstvu neposredno vpliva na pomanjkljivo znanje mladih v njihovih najobčutljivejših letih, ki se tako zaradi izboljšanja športnih rezultatov kot tudi zaradi izboljšanja telesnega izgleda prepogosto zatekajo k uporabi in zlorabi prepovedanih snovi in različnih prehranskih dodatkov, kar so potrdile številne raziskave, predvsem v Združenih državah Amerike. S problematiko so se v ZDA spoprijeli s programom testiranja bioloških vzorcev v srednjih šolah, kar je v Sloveniji zaenkrat neizvedljivo. Gotovo pa so programi ozaveščanja tisti, ki lahko do neke mere zmanjšajo uporabo prepovedanih snovi med srednješolci.

Odsotnost protidopinških vsebin v visokem šolstvu, predvsem na fakulteti za šport, medicinski fakulteti in fakulteti za farmacijo, ima na športnike posreden vpliv, saj diplomanti omenjenih fakultet delujejo kot njihovi trenerji, zdravniki in drugo spremljevalno osebje. V stik s športniki prihajajo v različnih obdobjih njihove kariere, njihovo pomanjkljivo znanje pa je bilo jasno izkazano tudi v raziskavi³, v kateri so na vzorcu 645 zdravnikov in 330 farmacevtov ugotovili, da ima 47,3 % slovenskih zdravnikov izredno slabo znanje o dopingu in le 2,3 % imata zelo dobro znanje. Pri farmacevtih je bil odstotek tistih, katerih znanje je izredno slabo, nekoliko nižji (35,2 %), odstotek tistih, katerih znanje je zelo dobro, pa nekoliko višji (5,6 %) kot pri zdravnikih.

In kakšne so posledice pomanjkljivega znanja o dopingu pri deležnikih v športu? Pri športnikih se pomanjkljivo znanje o dopingu kaže v nepoznavanju prepovedanih snovi in postopkov v športu, 'nenamernem' dopingu preko prehranskih dopolnil, zlorabi zdravil v prosti prodaji in prekomerni uporabi prehranskih dopolnil. Med spremljevalnim osebjem pomanjkljivo znanje o dopingu vodi do neprimerne svetovanja športnikom glede prehranskih dopolnil in zdravil, v najslabšem primeru pa do namernega dopingiranja športnikov. Med rekreativnimi športniki slaba ozaveščenost vodi predvsem do neprimerne uporabe prehranskih dopolnil in zlorabe prepovedanih snovi, z namenom doseganja boljših rezultatov na rekreativnih prireditvah ali v smislu samopotrditve ter za izboljšanje telesnega videza (hujšanje, bodibilding). ■

Opombe

1. UNESCO konvencija, Uradni list RS, št. 113/2007, dne 11. 12. 2007.
2. Več o zdravstvenih posledicah si lahko ogledate in preberete na povezavi <http://www.sloado.si/kategorija/nevarnosti-dopinga>
3. Auersperger, I.; Topič, M. D.; Maver, P.; Pušnik, V. K.; Osredkar, J.; Lainščak, M.: Doping awareness, views, and experience: a comparison between general practitioners and pharmacists. *Wien Klin Wochenschrift*, 28. oktober 2011, 124(1-2): 32-38.

ŠPORT BREZ DOPINGA!

ŠPORT JE POMEMBEN DEL TVOJEGA ŽIVLJENJA!

ŠPORT JE VESELJE IN JE PREIZKUŠANJE TVOJIH RESNIČNIH SPOSOBNOSTI. LE NA POŠTEN NAČIN LAHKO UGOTOVIŠ, KAKO DOBER ŠPORTNIK SI.